

Źródła prawa muzułmańskiego wobec stroju kobiety muzułmanki

Słowa kluczowe: islam, chusta muzułmańska, hidżab, regulacje prawne dotyczące stroju kobiety muzułmanki

1. Uwagi wstępne

Określenie „strój kobiety muzułmanki”, szczególnie współcześnie w świadomości Europejczyków, kojarzone jest z chustą, którą kobieta zasłania włosy i głowę, a często też całe ciało wraz z twarzą. Wiele książek i artykułów dotyczących życia i praw muzułmank, prędzej czy później porusza temat stroju, a liczne hasła opisujące islam w encyklopediach, nierzadko zilustrowane są zdjęciami kobiet w afgańskich *burkach*. W dzisiejszych czasach, kiedy coraz więcej ludzi podróżuje po świecie i styka się z odmiennymi kulturami, tradycjami i religiami, temat ten staje się bardziej aktualny, gdyż przejawiamy większe nim zainteresowanie. Także wśród polityków obserwujemy zwiększone zaangażowanie, ze względu na status kobiety w islamie i jej publiczne manifestowanie przynależności religijnej.

Porównujemy sytuację kobiet wychowanych w europejskim kręgu kulturowym do zupełnie odmiennej codzienności kobiet arabskich czy tylko muzułmańskich. Brak podchodzenia do tego tematu z dystansem kulturowym, uogólnianie, upraszczanie oraz wierzenie we wszelkie przekazy medialne,

utrudnia zrozumienie odmienności tych kultur i tolerancję. Strój muzułmanki jest bardzo wyraźnym elementem, który wpływa na opinie i poglądy Europejczyków. Nie zgadzamy się na złe traktowanie muzułmank, jednocześnie nie pytając o ich własne zdanie i motywacje, a przez to traktując je często jak osoby niezdolne do wyrażania własnych opinii. Wkraczamy w obcą nam kulturę, przesiąkniętą wielowiekową tradycją i religią, często bez chęci zrozumienia, za to z olbrzymimi pokładami nieuzasadnionego współczucia. Jak pisze I. Kończak, w nakazach dotyczących stroju, zbyt często widzimy jedynie formę dyskryminacji i ucisku kobiet, a znacznie rzadziej wyraz poddania się normom religijnym¹. Wynikiem tego są częste nieporozumienia i brak dialogu.

Punktem wyjścia do wszelkich rozważań dotyczących kultury życia codziennego muzułmanina, musi być stanowcze i jednoznaczne zaakcentowanie, iż islam i prawo muzułmańskie, ingerują we wszystkie dziedziny życia swoich wyznawców. Brak tu rozdzielenia między tym co świeckie a duchowe. Może to rodzić brak zrozumienia, szczególnie w odniesieniu do wymogów dotyczących ubioru i wyglądu muzułmanina, które determinowane są wyznawaną przez niego religią oraz miejscowymi tradycjami i obyczajami².

W związku z powyższym, w artykule podjęto się próby odpowiedzi na pytania:

- Czy, a jeśli tak to jak Koran i *sunna* formułują wytyczne i zasady dotyczące stroju kobiety muzułmanki?
- Czy w tych dwóch podstawowych źródłach prawa muzułmańskiego znajdują się konkretne wskazówki, jak taka osoba ma wyglądać, jak ma się ubierać i kreować swój wizerunek?
- Czy w związku z tym islam nakazuje kobietom całkowite (od stóp do czubka głowy) zakrywanie się?
- Czy islam nakazuje kobietom zasłanianie twarzy?

2. Znaczenie słowa „hidżab”

Słowo *hidżab* pochodzi z języka arabskiego (arab. *hijaab*), gdzie wbrew pozorom, przypisuje mu się szereg różnych znaczeń. Tłumaczeniem

---

1 I. Kończak, *Czador jest dla kobiety niczym muszla dla perły. Nakazy religijne a rzeczywistość irańska na początku XXI wieku*, [w:] M.M. Dziekan, I. Kończak (red.), *Kobiety Bliskiego Wschodu*, Łódź 2005, s. 202.

2 *Ibidem*, s. 193.

najbardziej popularnym i powszechnie używanym jest „zasłona”, czyli chusta zakrywająca włosy, stosowana często z nim zamiennie, a w szerszym znaczeniu – strój spełniający określone warunki. Jak podkreśla jednak I. Warraq, słowo to może oznaczać w zasadzie wszystko, co przysłania jakąś inną rzecz, a więc również poprawne jest przetłumaczenie go jako „ściana” czy „błona dziewicza”, a szerzej jako coś co oddziela, stanowi granicę³. Natomiast jak twierdzi Hasan at-Turabi – a spotkało się to z falą krytyki – *hidżab* w rozumieniu zaproponowanym przez Koran, oznacza miejsce oddzielające kobiety od mężczyzn, którzy przebywają z wizytą w ich domu⁴.

Z etymologicznego punktu widzenia słowo *hidżab* wywodzi się od czasownika *hajaba* oznaczającego – ukrywać się, osłaniać, zasłaniać, okrywać, chronić, ochraniać. To właśnie takie znaczenie rdzenia *hajaba* ma być definicją i jednocześnie kwintesencją *hidżabu*. Autor artykułu „*Muzułmańska moda, czyli kiedy szata zdobi człowieka*” wymienia szereg zdarzeń przed którymi chronić ma *hidżab*, a są to: męska napastliwość o podłożu seksualnym, plotki, popadanie w kompleksy, brak szacunku, utrata godności osobistej, wulgarne i niewybredne komentarze oraz ocenianie kobiety po wyglądzie, zamiast ze względu na jej przymioty wewnętrzne, takie jak wiedza czy charakter⁵.

Koran używa też dwóch innych słów na określenie kobiecego stroju. Są to: *dżilba* oraz *chibar*. Oba możemy przetłumaczyć jako „zasłona”, ale pierwsze z nich również jako „odzienie wierzchnie” czy „peleryna”, natomiast drugie oznacza także „szal” i „chustę”⁶.

Powyższe wyliczenie mnogości rozumień arabskiego słowa *hidżab*, przybliży jeden z podstawowych problemów badaczy treści Koranu. Słowa w języku arabskim mają często wiele różnych, nierzadko sprzecznych ze sobą, znaczeń. Dokonywanie więc interpretacji treści, Świętej dla mużulmanów Księgi, pociąga za sobą przyjęcie jednego z nich jako subiektywnej definicji, a więc rozszerza możliwości interpretacyjne.

Hidżab nie jest symbolem islamu. Błędem jest traktowanie go na równi z takimi znakami jak krzyż czy gwiazda Dawida, gdyż nie jest symbolem

3 I. Warraq, *Dlaczego nie jestem mużulmaninem*, Warszawa 2013, s. 416.

4 E. Khidayer, *Życie po arabsku*, Warszawa 2013, s. 147.

5 *Muzułmańska moda, czyli kiedy szata zdobi człowieka*, <http://www.arabia.pl/content/view/278731/2/> [dostęp: 3.05.2014].

6 I. Warraq, *Dlaczego nie jestem...*, s. 412.

religijnym⁷. Jednak o ile symbolem religijnym nie jest, to z pewnością jest symbolem dla wielu kobiet, które go noszą.

3. Źródła prawa muzułmańskiego wobec wyglądu kobiety muzułmanki

Podstawowym problem w analizie tego zagadnienia, jest już sam charakter źródeł prawa, na których ma się ona opierać. Koran jako Święta Księga dla muzułmanów, będąca w ich wierze tekstem objawionym przez Allaha kilkanaście wieków wcześniej, stanowiąca jednocześnie podstawę systemu prawnego w krajach muzułmańskich, z racji swojego charakteru, rodzi duże wątpliwości interpretacyjne. Jako źródło religijne, które ponadto nie ogranicza się wyłącznie do kwestii duchowych, w zbyt ogólny sposób reguluje wiele zasadniczych kwestii, dając w ten sposób dużą swobodę interpretacyjną. W przypadku znanych nam źródeł prawa jakimi są np. ustawy, wiele niejasności i nieścisłości oraz sprzeczności, da się wyeliminować za pomocą wykładni czy reguł kolizyjnych. W przypadku Koranu takiej możliwości nie ma, gdyż muzułmanie wierzą w objawiony i wobec tego niepodlegający jakimkolwiek zmianom, charakter tego tekstu.

Jak słusznie podkreśla A. Nalborczyk, teologowie muzułmańscy, szczególnie współcześnie, na podstawie dokładnie tych samych ograniczonych źródeł i nieprecyzyjnych sformułowań, dochodzą często do przeciwstawnych wniosków. Część z nich skłania się ku interpretacji, że źródła religijne nakazują kobiecie noszenie zasłony. Z drugiej jednak strony, wielu z nich przychyliła się ku stwierdzeniu, że wystarczające jest zachowanie skromności, a więc i skromnego stroju, a nakaz zasłony należy do obowiązków tylko zalecanych. Nie ma również zgodności co do tego, jeśli już kobieta powinna ciało zasłaniać, jak wiele może pozostać odkryte – dłonie, czy czy może tylko jedno oko. Wynika z tego, że w zasadzie muzułmanka ma prawo sama dokonać wyboru, która z interpretacji jest bliższa jej sercu. W praktyce jednak, ten wybór jest znacznie ograniczony i w rezultacie mocno uzależniony od wymogów męża, rodziny czy społeczeństwa⁸.

⁷ *Muzułmańska moda...*

⁸ A. Nalborczyk, *Czy istnieje strój kobiety muzułmańskiej?*, [w:] *Szata oddaje ludzkie obyczaje, czyli o strojach ludów Azji i Afryki*, J. Jurewicz, J. Rogala, Warszawa 2008, s. 70.

Skoro więc brak jedynej obowiązującej wykładni prawa dotyczącej wyglądu i stroju muzułmanki, nie można powiedzieć, że istnieje jeden, kobiecy strój muzułmański⁹.

Świat muzułmański, mimo iż uważa się go za religijną całość, zróżnicowany jest ze względu na szkoły prawa, które w odmienny sposób interpretują źródła religijne. Problem z interpretacją pogłębia dodatkowo fakt, iż w świecie islamu nie istnieje jeden urząd nauczycielski, który miałby orzekać co jest zgodne z prawem, a co nie¹⁰ oraz to, że wykładni dokonuje się na niejednorodnych treściowo, nie do końca zrozumiałych, a często wręcz symbolicznych wersetach Koranu¹¹.

Liczni reformatorzy domagali się i domagają nadal, odejścia od zasłony, argumentując iż stanowi ona powód zacofania kobiet i braku ich udziału w życiu społecznym. Jak zauważył Rifa'at At-Tahtawi – cnota kobiety nie zależy przecież od tego jak jest ubrana. Kasim Amin – pierwszy muzułmanin, który sprzeciwił się segregacji płci i zasłanianiu twarzy¹² – podnosił nawet, iż zasłona jest czynnikiem hamującym rozwój społeczeństw muzułmańskich, gdyż utrudnia kobietom dostęp do edukacji¹³.

3.1. Koran a strój kobiety muzułmanki

Jak już wcześniej wspomniano, muzułmańskie prawo religijne reguluje wszelkie aspekty życia muzułmanina, nie ograniczając się wyłącznie do kwestii religijnych. Wobec braku rozdzielnosci między obszarem świeckim a duchowym, odnosi się także do kwestii stroju i wyglądu muzułmanina. Koran, najważniejsze źródło prawa islamskiego, zawiera w swojej treści kilka takich wskazówek. Jedną z nich zawiera sura Światło (*An-Nur*):

Powiedz wierzącym:

niech spuszczać skromnie spojrzenia

i niech zachowują czystość.

To dla nich będzie przyzwoitsze.

Zaprawdę, Bóg jest w pełni świadomy tego, co oni czynią¹⁴!

⁹ *Ibidem*, s. 68.

¹⁰ *Ibidem*, s. 67.

¹¹ E. Khidayer, *Życie...*, s. 148.

¹² H. Abdalati, *Spojrzenie w islam*, Białystok 2003, s. 287.

¹³ A. Nalborczyk, *Czy istnieje strój...*, s. 68.

¹⁴ Koran, XXIV, 30.

Na podstawie analizy powyższego wersetu, wydaje się, że na czele wszelkich reguł wskazujących na to jak powinien wyglądać muzułmanin, stoi wymóg **skromności i schludności**¹⁵. Co ważne, zasada ta w równym stopniu dotyczy kobiet, jak i mężczyzn. Znajduje się tu jednocześnie odniesienie do kwestii stroju, które każdorazowo wspomniane w Koranie, powiązane jest z ogólnymi zaleceniami dotyczącymi skromności i przyzwoitości. Nie ulega jednak wątpliwości, że to do kobiet Koran kieruje większą ich liczbę. Już kolejny werset, odnosi się bowiem wyłącznie do nich¹⁶:

Powiedz wierzącym kobietom,
 żeby spuszczały skromnie swoje spojrzenia
 i strzegły swojej czystości;
**i żeby pokazywały jedynie te ozdoby,
 które są widoczne na zewnątrz**¹⁷;
i żeby narzucały zasłony na piersi¹⁸,

W powyżej przytoczonym fragmencie nie brak swoistych niejasności, co może ułatwiać dowolność w ich interpretacji. Otwierający zwrot nie pozostawia wątpliwości, iż adresatem tego wersetu są „wierzące kobiety”. Tak więc ogólny wymóg skromności przywołany w poprzednio analizowanym wersecie, połączony z bardziej szczegółowymi zasadami odnośnie

15 M.M. Dziekan, na potwierdzenie, iż naczelną zasadą jest schludności, przytacza opowieść z czasów Proroka: „*Pewnego dnia, kiedy Prorok przebywał w meczecie, do świątyni wszedł człowiek ze zmierzwionymi włosami i brodą. Muhammad kazał mu wyjść i powiedział: „Uporządkuj swoje włosy i brodę!” Ten postuchał, a kiedy wrócił, Prorok rzekł: „Czyż tak nie jest lepiej, niż gdy ktoś z was przebywa ze zmierzwionymi włosami niczym szatan?”* (Ibn Abd Rabbihi, *Al-Ikd al-farid*, Sajda-Bajrut 2005, s. 220; cyt. za: M.M. Dziekan, *Dzieje kultury arabskiej*, Warszawa 2008, s. 433).

16 A. Nalborczyk, *Czy istnieje strój...*, s. 62.

17 W zaproponowanym przez J.M.T. Buczackiego tłumaczeniu tego wersetu (Koran, tłum. J.M.T. Buczacki, Warszawa 1986), możemy odnaleźć nieco odmienne przesłanie: „*Zaleć niewiastom, aby spuszczały oczy, aby strzegły swej czystości, i tylko to ze swego ciała okazywały, co powinno być odkryte*”. Przy tak przyjętym tłumaczeniu, przestajemy się zastanawiać o jakie „ozdoby” – zaproponowane w wersji J. Bielawskiego – chodzi, gdyż autor w swoim tłumaczeniu, wyraźnie skłania się ku częściom ciała kobiety. Nawet jeśli więc przyjąć tłumaczenie J.M.T. Buczackiego za bardziej oddające istotę problemu, to dalej odnajdziemy w nim zwrot powodujący znaczne trudności interpretacyjne, czyli „*co powinno być odkryte*”.

18 Koran, XXIV, 31.

wyglądu, został tu zawężony do grupy kobiet wyznających islam. O ile to, że pierwsze wskazówki odnoszą się do skromnego zachowania, nie budzi większych problemów interpretacyjnych, tak kolejne sformułowanie, nakazujące „pokazywać jedynie te ozdoby, które są widoczne na zewnątrz”, już tak. Po pierwsze, nigdzie wcześniej ani dalej w tekście Koranu, nie zostało wytłumaczone, czym są wspomniane „ozdoby”. Wobec braku ścisłości w tym zakresie, wątpliwości interpretacyjne są znaczne. Ozdobami tymi mogą być więc części ciała i twarzy kobiety, które są widoczne, czyli np. piersi, cała twarz, oczy czy włosy. Jak wskazuje J. Suliga, to jednak włosy kobiet mają być „czynnikiem pożądlivości, taką samą wstydlivą częścią ciała jak np. łono”¹⁹. Tutaj pojawia się jednak kolejna wątpliwość, mianowicie co ma stanowić taką specjalną ozdobę ciała, a co nie, gdyż ewentualna odpowiedź będzie zawsze skrajnie subiektywna, a więc dalej ułatwia to swobodę interpretacji. Z drugiej jednak strony, może chodzić o sztuczne ozdoby jak biżuteria²⁰, która nie ukryta pod ubraniem i okazywana publicznie, mogłyby stać w sprzeczności z generalną zasadą skromności w wyglądzie. W takiej wersji omawiane sformułowanie, stanowiłoby kolejne wzmocnienie tej ogólnej zasady. Jedynie do jednej części ciała kobiety (piersi), możemy mieć pewność, że Koran nakazuje jej zakrycie, gdyż literalnie je wymienia („i żeby narzuciły zasłony na piersi”). Interpretując jednak te zdania przez pryzmat zasady skromności i przyzwoitości, możemy się zgodzić, że zbytnia nagość czy odkrywanie ciała, nie są dozwolone. Z treści tego wersetu nie wynika jednak wprost, jakie części ciała – jeśli już – należy zakrywać. Nie można więc się zgodzić, iż nakaz zakrywania włosów czy ciała wywodzi się bezpośrednio z Koranu, co dominuje w powszechnej opinii. Jak przekonuje Asma Barlas, mimo iż wielu konserwatystów uważa, iż werset ten daje im prawo żądać od kobiet noszenia *hidżabu*, a nawet rękawiczek, tak naprawdę nie narzuca on

19 D. Śmierchalska, *Nieuchwytna istota piękna (wywiad z J. W. Suliga)*, <http://www.national-geographic.pl/artykuly/pokaz/nieuchwytna-istota-piekna/> [dostęp: 3.05.2014].

20 Złota biżuteria jest powszechnie noszona przez kobiety z wszystkich warstw społecznych, zarówno tych najbogatszych jak i najbiedniejszych, w krajach arabskich. Stanowi część wiana, czyli jest rodzajem zabezpieczenia kobiety. Srebro jest tu zdecydowanie rzadziej spotykane. Jest on raczej zarezerwowane dla bogatszych oraz wykształconych kobiet, chociaż wyjątek stanowią tu beduinki, które posiadają wyłącznie srebrne ozdoby połączone z kamieniami szlachetnymi (E. Khidayer, *Życie...*, s. 135); Prawo islamu zakazuje mężczyznom noszenia złotej biżuterii, a obyczaj – noszenia w ogóle jakichkolwiek ozdób (M.M. Dziekan, *Dzieje...*, s. 434 i 436).

niczego poza skromnością, a wspomniana skromność oznacza przecież różne rzeczy w odmiennych kulturach²¹. Chodzi tu więc raczej o „prawo *hidżabu*”, o którym wspomina szyicki teolog Husajn Fadl Allah, nakazujące kobiecie zakrywanie ciała i zachowanie skromności²².

W innej wersji tłumaczenia tego wersetu, pojawia się zwrot „(...) i żeby nie pokazywały swoich ozdób, **poza tymi, które są oczywiste**”. Również odnośnie takiego tłumaczenia, pojawiają się rozbieżności w interpretacji. Ibn Abasa, podobnie Ibn Umar oraz Ata'a – twierdzą, że obejmuje to „twarz, obie ręce i pierścionki”, a imam Ash-Shawkani dodatkowo dodaje „ubrania”. Jednakże już Ibn Abbas i Qatadah stwierdzają, że ozdoby te obejmują: „cień do oczu (*kohl*), bransoletki, hennę na dłoniach i pierścionki” – nie wymieniają natomiast twarzy, a więc w ich interpretacji werset ten nakazuje jej zakrycie²³, co dodatkowo podkreślają słowa Ibn Abbasa, który zapytany o ten werset, zakrył jedno oko częścią swojego ubrania²⁴.

Zdanie wskazujące na dozwolony sposób poruszania się kobiet, czyli taki „aby nie było wiadomo, jakie ukrywają ozdoby”, również pozostawia swobodę interpretacji. Czy chodzi bowiem o takie poruszanie się aby ewentualna biżuteria, w postaci bransoletek na dłoniach czy kostkach stóp, nie poruszała się i nie wydawała dźwięków, „zdradzając się” w ten sposób? Czy może jednak chodzi tu o takie stawianie kroków, aby ukryte części ciała, nie były w żaden sposób eksponowane?

(...) i pokazywały swoje ozdoby jedynie
swoim mężom lub ojcom,
albo ojcom swoich mężów,
albo swoim synom lub synom swoich mężów,
albo swoim braciom, albo synom braci,

-
- 21 L. Włodek-Biernat, *Mahomet sam zakładał sobie buty (wywiad z Asmą Barlas)*, <http://www.wysokieobcasy.pl/wysokie-obcasy/1,96856,4995602.html> [dostęp: 4.05.2014].
- 22 A. Waśkiewicz, *Prawa i obowiązki kobiety w świetle prac szyickiego teologa Sajjida Muhammada Husajna Fadl Allaha*, [w:] *Kobiety krajów pozaeuropejskich wobec problemów współczesności*, A. Mrozek-Dumanowska (red.), Warszawa 1995, s. 117.
- 23 A. Idris Ibn Stanley Palmer, E. al-Saleh (przekł.), *The Requirements of Women's Hijab in Accordance with the Qur'an, the Authentic Sunnah and the Practice of the Pious Predecessors (Wymogi hidżabu zgodnie z Koranem, Sunną i praktyką pobożnych poprzedników)*, <https://sites.google.com/site/oislamie/artykuly/kobieta/wymogi-hidzabu> [dostęp: 12.05.2014].
- 24 H. Abu-Rub, B. Zabza, *Status kobiety w islamie*, Wrocław 2002, s. 78.

lub synom swoich siostr; lub ich żonom,
lub tym, którymi zawładnęły ich prawice;
albo swoim służącym spośród mężczyzn,
którzy nie są owładnięci pożądaniem cielesnym;
albo też chłopcom, którzy nie poznali nagości kobiet.
I niech one nie stępują tak,
aby było wiadomo,
jakie ukrywają ozdoby²⁵!

W dalszej części tego wersetu (przytoczonego powyżej), wymieniony jest ograniczony krąg osób, którym wolno jest ujrzeć owe ozdoby kobiety. Są to: mąż, ojciec, teść, synowie oraz synowie męża, bracia, bratankowie, siostrzeńcy, synowe, służący i młodzi chłopcy. Praktykowany jest również rodzaj pokrewieństwa, znany jako „pokrewieństwo mleka”, wywodzący się jeszcze z preislamskiej tradycji beduińskiej. Zgodnie z nim, kobieta wchodzi w relacje pokrewieństwa z osobnikiem płci męskiej, jeśli co najmniej pięć razy nakarmi go mlekiem z własnej piersi. Często więc kobiety, kiedy wchodzi do nowej rodziny, karmią wszystkie dzieci, aby ułatwić na przyszłość kontakty²⁶.

Kolejną surą, w której odnaleźć możemy werset zawierający wskazówki do stroju mużulmanki, jest sura Frakcje (*Al-Ahzab*):

O proroku!

**Powiedz swoim żonom i swoim córkom,
i kobietom wierzących,
aby się szczerze zakrywały swoimi okryciami.**

To jest najodpowiedniejszy sposób,
aby były poznawane, a nie były obrażane.

A Bóg jest Przebaczący, Litościwy²⁷!

Wielu spośród uczonych odnosi powyższy werset wyłącznie do żon Proroka, nie traktując go jako generalnego nakazu dla wszystkich kobiet mużulmanek. Jak pisze H. Abdalati, małżonki i córki Proroka, same domagały się ciągłego zaostrzenia obowiązku noszenia zasłony, twierdząc iż „natura ludzka posiada skłonność do rozluźniania nakazów prawdziwej

25 Koran, XXIV, 31.

26 D. Zakrzycka, *Za czarną zasłoną. Kobiety w Arabii Saudyjskiej*, <http://mandragon.pl/za-czarna-zaslona-kobiety-w-arabii-saudyjskiej/> [dostęp: 4.05.2014].

27 Koran, XXXIII, 59.

wiary²⁸. Jednakże w literalnym brzmieniu, adresatem tego nakazu są nie tylko żony Proroka, ale również jego córki i „kobiety wierzących”. Dalej jednak brak tutaj wskazania konkretnego rodzaju ubioru, czy chociażby dalszych wskazówek co do tych części ciała kobiety, które powinny pozostać zakryte. Określenie iż mają się one „szczelnie zakrywać swoimi okryciami”, stanowi kolejną klauzulę generalną, natomiast zwrot „aby były poznawane” oznacza, jak sugeruje E. Khidayer, żeby były poznawane jako muzułmanki²⁹.

Oraz:

O wy, którzy wierzyacie!
 Nie wchodźcie do domów Proroka
 na posiłek o niewłaściwej porze,
 jedynie wtedy, kiedy on wam na to pozwoli.
 Lecz kiedy jesteście zaproszeni, to wchodźcie.
 A kiedy spożyjecie posiłek, to się rozejdźcie,
 nie wdając się w poufałą rozmowę.
 To mogłoby sprawić przykrość Prorokowi
 i on wstydziłby się was.
 Lecz Bóg nie wstydzi się prawdy.

**A kiedy prosicie je o jakiś przedmiot,
 to proście je spoza zasłony.**

To jest przyzwoitsze – dla waszych serc i dla ich serc.
 Nie należy obrażać Posłańca Boga i nie wolno poślubić jego byłych żon.
 Zaprawdę, to byłoby wobec Boga okropne!³⁰

Nakaz zakrywania twarzy, wynika z interpretacji tego właśnie werse-
 tu, który jednak – jak pisze M.M. Dziekan – odnosi się wyłącznie do żon
 Proroka³¹.

Nie można się zgodzić, iż powyżej przytoczony fragment, czy wcze-
 śniejsze, wskazywałyby na konieczność zasłaniania kobiecych twarzy.
 Zwrot „proście je spoza zasłony”, niekoniecznie sugeruje iż ową zasłoną
 musi być część stroju kobiety. Równie dobrze można to interpretować
 jako kurtynę albo oddzielającą osoby ścianę. Gdyby jednak przyjąć, iż
 powyższe słowa odnoszą się tylko do Żon Proroka, można zasugerować,

28 H. Abdalati, *Spojrzenie...*, s. 256.

29 E. Khidayer, *Życie...*, s. 146–147.

30 Koran, XXXIII, 53.

31 M.M. Dziekan, *Dzieje...*, s. 434.

iż mężczyźni wyznający islam, upodabiają się do Proroka – wielu z nich nosi to samo imię – tak więc naśladują też jego zachowanie i wymagają od swoich żon zasłaniania się, tak jak czynił to Prorok.

Kobietom starszym również zaleca się noszenie zasłony:

A kobiety starsze,
które się już nie spodziewają małżeństwa,
nie będą miały grzechu,
jeśli zdejmą swoje szaty,
jednakże w taki sposób, aby nie ukazywać swoich ozdób.
Lecz lepiej dla nich, żeby się od tego powściągały.
Bóg jest Słyszący, Wszechwiedzący³²!

Zasadniczym problemem jest już określenie wieku, od którego możemy zakwalifikować kobietę jako „osobę starszą”. Jaki wiek stanowi tu granicę do możliwości większego lub jakiegokolwiek odstonięcia ciała? Również w tym wersecie pojawia się określenie „ozdoby”. W poprzednim wersecie mieliśmy nakaz zakrywania ciała tak, żeby widoczne były tylko ozdoby widoczne na zewnątrz – tu jako rodzaj ulgi mamy wskazanie na możliwość zdjęcia szat, jednakże w taki sposób, aby „nie ukazywać swoich ozdób”. Wydaje się więc, że nie ma żadnej różnicy między wspomnianymi wersetami. Jednocześnie powyższy fragment sugeruje cel noszenia zasłony, jako rodzaj ochrony kobiet przed nagabywaniem ich ze strony mężczyzn, gdyż pozwala na ukrycie atrakcyjności seksualnej. W przypadku starszych kobiet nie jest to już konieczne³³, gdyż zgodnie z przyjętą opinią, ich seksualność nie jest zagrożeniem dla muzułmanów³⁴.

Koran dla muzułmanów jest Księgą objawioną, a przez to niejednoznaczna i musi podlegać interpretacji. Wiele kobiet zdaje sobie sprawę z tego, iż decyzje mężczyzn nie zawsze wynikają z zapisów Koranu, ale wyłącznie z interpretacji przyjętej przez uczonych muzułmańskich, co powoduje że Koran jest skrajnie „męskim” tekstem religijnym. Jak stwierdza J. Sierakowska-Dyndo, kobiety znalazły na to sposób w postaci zapisów w kontraktach ślubnych, będących rodzajem umowy cywilnoprawnej³⁵.

32 Koran, XXIV, 60.

33 A. Nalborczyk, *Czy istnieje strój...*, s. 64.

34 E. Khidayer, *Życie...*, s. 149.

35 D. Śmierzchalska, *Sprawa honoru (wywiad z prof. J. Sierakowska-Dyndo)*, <http://www.national-geographic.pl/artykuly/pokaz/sprawa-honoru/> [dostęp: 3.05.2014].

Czy jednak możliwe byłoby stworzenie zapisu, w którym mąż wyraża zgodę na swobodę ubioru przyszłej żony tj. brak konieczności noszenia zasłony? Z punktu widzenia prawa muzułmańskiego, wszelkie zapisy w kontrakcie małżeńskim są ważne i można się na nie powoływać występując o rozwód, pod warunkiem że są zgodne z *szariatem*. W tym momencie, kwestia interpretacji wersetów Koranu jest bardzo istotna, gdyż jeśli przyjmiemy, że Koran nie nakazuje kobiecie wprost noszenia *hidżabu*, a jedynie skromny wygląd – taki zapis byłoby możliwy, a jego ewentualne nieprzestrzeganie mogłoby stanowić podstawę do rozwodu. Jeśli jednak przyjmiemy, że wersety Koranu wskazują na konieczność noszenia przez kobietę zasłony – taki zapis nie mógłby rodzić żadnych skutków prawnych.

W doktrynie panuje jednak spór co do możliwości dołączenia do umowy dodatkowych warunków. Zwolennicy posiłkują się w swojej argumentacji słowami Proroka: „Postanowieniami, które masz obowiązek wypełnić, są te, które legalizują stosunki małżeńskie”, przeciwnicy natomiast, zaprzeczając możliwości zamieszczenia postanowień, które strony ustalają między sobą, a nie wynikających z *szariatu*, powołują się na inne słowa Proroka: „Każde postanowienie, które nie znajduje się w księdze Allaha, jest nieważne, nawet jeśli jest sto takich postanowień”³⁶.

3.2. *Hadisy* a strój kobiety muzułmanki

Hadisy, czyli kolejne źródło prawa muzułmańskiego, również nie precyzują jak ma wyglądać strój muzułmanki. Podkreśla się w nich jedynie, że kobieta powinna zasłaniać swoje piersi i łono, a więc w zasadzie powiela treści koraniczne. Zdecydowanie łatwiej odczytać z nich, jak ma wyglądać mężczyzna, gdyż np. w *hadisach* Al-Buchariego znajdziemy fragmenty opisujące wygląd Mahometa oraz jego towarzyszy³⁷. Sam drugi kalif Omar miał powiedzieć:

Każ kobietom chodzić nago, ponieważ ubrania to jedynie powód do opuszczenia domu, chodzenia na wesela i pokazywania się na publicznych ceremoniach i uroczystościach (...)³⁸.

Problem z interpretacją poszczególnych *hadisów*, najłatwiej wytłumaczyć na przykładzie następującego:

36 S.W. Witkowski, *Wprowadzenie do prawa muzułmańskiego*, Warszawa 2009, s. 92–93.

37 A. Nalborczyk, *Czy istnieje strój...*, s. 65.

38 I. Warraq, *Dlaczego nie jestem...*, s. 394.

Ibn Umar przekazał, że Wysłannik Allaha powiedział: „W Dniu Zmartwychwstania, Allah nie spojrzy na człowieka, który ciągnie swoje odzienie powodując się dumą.” Umm Salamah zapytała: „Co powinny zrobić kobiety z (brzegami) ich odzienia?” Odparł: „Niech opuszczą je (przedłużą) o dłoń.” Odpowiedziała: „Ich stopy będą odkryte!” Wtedy on powiedział: „Niech opuszczą je (albo przedłużą) o długość przedramienia, lecz nie więcej” [At-Tabarani, Sahih³⁹].

Powyższy *hadis* jest niejasny i interpretowany skrajnie – raz jako zabraniający kobiecie pokazywania stóp, a raz jako niezakazujący tego. Niektórzy spośród uczonych na jego podstawie twierdzą, iż kostki kobiety, to również ta część ciała, która powinna pozostać zakryta. Przeciwnie natomiast uczeni szkoły hanafickiej, przychylają się do takiej wersji, w której kobieta może odkryć nie tylko stopy, ale też przedramiona i uszy⁴⁰.

Wśród nielicznych *hadisów* odnoszących się do wyglądu mużulmanki, możemy odnaleźć wskazówki, które zakazują kobiecie noszenia peruki, doczepiania sztucznych włosów, makijażu oraz ingerowania w naturę w jakikolwiek sposób. Jak zauważa I. Warraq, ci sami prawnicy którzy sprzeciwiają się makijażowi, argumentując to jako ingerencję w naturę – nie mają nic przeciwko obrzezaniu, a wręcz uważają to za akt godny pochwały⁴¹.

3.3. Makijaż i medycyna estetyczna

Zgodnie z *szariatem*, kobieta nie powinna podkreślać i zmieniać swojej urody, a szczególnie wtedy kiedy opuszcza dom. Na podstawie *hadisu*:

Oby Bóg przeklął kobiety, które się tatuują lub proszą o tatuaż, które wyrrywają sobie włosy lub się o to dopraszają, które dla urody czynią sobie odstępny między zębami, próbują bowiem zmienić to, co stworzył Bóg⁴²,

zakazana jest m.in. regulacja brwi. Wśród współczesnych kobiet, ten zakaz nie jest jednak zbyt restrykcyjnie przestrzegany, szczególnie dlatego, że twarz to często jedyna część ciała, którą mogą pokazywać publicznie. Kobiety regulują więc brwi, podkreślają rzęsy, powieki malują w kolorze

39 A. Idris Ibn Stanley Palmer, E. al-Saleh (przekł.), *The Requirements...*, *op. cit.*

40 *Ibidem*.

41 I. Warraq, *Dlaczego nie jestem...*, s. 416.

42 Mahomet, *Mądrości Proroka*, J. Danecki (tłum.), Warszawa 2000, s. 83.

odpowiadającym założonej na głowie chuście, a usta podkreślają ciemniejszą konturówką i wypełniają je pomadką w jaśniejszym odcieniu – słowem, malują się mocno i przesadnie⁴³. Zgodnie z tradycją, farbowanie włosów powinno się odbywać za pomocą *henny* lub *al-kutm*, czyli rośliny zawierającej czarny barwnik o odcieniu czerwonym. Co ciekawe, farbowanie włosów dozwolone jest również wśród mężczyzn (głównie na kolor czarny), jednak niektórzy uczeni zezwalają na to tylko w trakcie dżihadu, aby stworzyć wrażenie u przeciwnika, że walczy on z młodszymi od siebie⁴⁴. W Iranie modne są ostatnio operacje plastyczne nosa tzw. „nose job”. Ich koszt zaczyna się od 4,5 tys. zł, co szczególnie nie zraża, bowiem w Iranie wykonuje się ich rocznie ponad 90 tys., czyli najwięcej na świecie. Jak udowadnia J. Lachowicz, nie chodzi wcale o upodobnienie się do którejś z hollywoodzkich gwiazd, ale raczej o zwrócenie na siebie uwagi, poprzez upiększanie wszystkiego tego co jest widoczne na zewnątrz. Dla części kobiet, których nie stać na drogie operacje, wystarczający jest nawet plaster, który ma świadczyć o przejściu operacji⁴⁵.

Tradycyjni prawnicy muzułmańscy zabraniają kobietom modlitwy z pomalowanymi paznokciami, uważając ją za nieważną. Wynika to z faktu, iż podczas rytualnego obmycia (*wudu*), które każdy muzułmanin musi odbywać kilka razy dziennie np. po przebudzeniu czy po wizycie w toalecie, musi zamoczyć całą dłoń, a także paznokcie. Jeśli są one pomalowane, woda nie dociera do tego miejsca, a więc rytualne oczyszczenie wymagane przed modlitwą, nie następuje. To samo dotyczy wszystkich elementów makijażu. W ostatnim jednak czasie, polskie lakiery do paznokci marki Inglot – z linii „oddechającej” – (lakier ten przepuszcza tlen i parę wodną, jednak nie wodę w stanie płynnym), zostały uznane przez Mustafę Umara – muzułmańskiego teologa i nauczyciela – jako *halal*, czyli dozwolone⁴⁶. Problematyczna jest też kwestia szminki do ust, gdyż zdaniem niektórych uczonych, kobieta mogłaby ją zjeść, a w związku z tym noszenie jej jest niedozwolone w trakcie *ramadanu*⁴⁷.

43 I. Kończak, *Czador jest dla kobiety...*, s. 207.

44 H. Abu-Rub, B. Zabża, *Status kobiety...*, s. 84–85.

45 J. Lachowicz, *Mieć nosa do Iranu*, <http://www.national-geographic.pl/artykuly/pokaz/miec-nosa-do-iranu/> [dostęp: 02.05.2014].

46 *Muzułmanki, malujcie się Inglotem!*, <http://pulsmedycyny.pl/2979385,8007,muzulmanki-malujcie-sie-inglotem/> [dostęp: 12.03.2013].

47 *Makijaż w ramadanie*, <http://muzulmanki.blogspot.com/2011/08/makijaz-w-ramadanie.html> [dostęp: 12.03.2013].

4. Zasady dotyczące stroju

Szczególne zasady dotyczące stroju i wyglądu kobiety mużulmanki, obowiązują w sytuacji gdy opuszcza ona swój dom. W zasadzie może ona założyć na siebie dowolne ubranie, pod warunkiem jednak, iż mieści się ono w kanonie religijnym, który wyraźnie określa minimalne co do niego wymogi. Przesłanie Koranu i *hadisów*, znalazło odzwierciedlenie w mużulmańskiej tradycji, przyjmując postać konkretnych wskazówek, które zawrzeć można w formule kilku zasad właściwego ubioru⁴⁸:

Strój powinien być wykonany z grubego i nieprzezroczystego materiału. Materiał z którego zrobiony jest strój kobiety, powinien być gęsty i nieprzezroczysty, tak aby nie ukazywał ani koloru skóry, ani kształtu ciała. Jednak chusty które wybierają Iraniki, są najczęściej jedwabne lub muślinowe – zdecydowanie rzadziej bawełniane. Co ciekawe, muślin jako tkanina przezroczysta, nie przeszkadza kobietom i z powodzeniem noszą też takie chusty na głowie⁴⁹. Można tu zauważyć swoisty przywilej w stosunku do kobiet, którym to w przeciwieństwie do mężczyzn, zezwala się na noszenie ubrań z jedwabiu, jednak z zastrzeżeniem, że mają to czynić przede wszystkim dla męża⁵⁰. Potwierdzeniem tego nakazu ma być następujący *hadis*:

Wysłannik Allaha powiedział: „Pod koniec wśród mojej *ummy* będą skąpo odziane kobiety, a włosy na szczycie ich głów będą wyglądały jak garb wielbłąda. Przeklinajcie je, albowiem zaprawdę one są przeklęte” [At-Tabarani, Muslim⁵¹].

Zakazane są stroje przylegające do ciała i podkreślające figurę.

Szata kobiety nie powinna być obcisła ani przylegająca do ciała w ten sposób, że ukazuje jego kształt. Ubrania powinny więc być luźne i obszerne.

Usamah ibn Zaid powiedział: Wysłannik Allaha dał mi w prezencie grubą szatę koptyjską, którą otrzymał w darze od Dahiah al-Kalbi, a ja dałem ją mojej żonie. Później Prorok zapytał mnie: „Dlaczego nie nosisz tej

48 I. Kończak, *Czador jest dla kobiety...*, s. 193.

49 *Ibidem*, s. 204.

50 H. Abu-Rub, B. Zabża, *Status kobiety...*, s. 84.

51 A. Idris Ibn Stanley Palmer, E. al-Saleh (przekł.), *The Requirements...*

koptyjskiej szaty?” Odpowiedziałem: „Dałem ją mojej żonie.” Prorok wtedy powiedział: „Powiedz jej, aby nosiła pod nią grubą suknię, albowiem obawiam się, że ona (szata koptyjska) może opisywać rozmiar jej kończyn”. [Ahmad, al-Bajhaqi, i al-Hakim⁵²].

Ubranie nie może pachnieć perfumami.

Kobiecie nie wolno używać perfum, o czym wprost powiedział Prorok: „*Każda kobieta, która perfumuje się i przechodzi obok mężczyzn, jest cudzołożnicą*”. Paradoksalnie jednak, to właśnie Bliski Wschód słynie z zapachów, do których przywiązywano od zawsze wielką wagę i co nie uległo zmianie do dzisiaj. W sprzeczności z wymogami prawa muzułmańskiego, kobiety często i chętnie, używają intensywnie pachnących perfum i olejków zapachowych, nierzadko rodzimej produkcji o zapachach naturalnych np. różanym czy na bazie piżma. Takie jednak zachowanie, w kontekście prawa muzułmańskiego, stanowi sposób wzbudzania pożądania wśród obcych mężczyzn. Prorok kilkakrotnie wypowiadał się na ten temat, zawsze negatywnie⁵³. Jak relacjonował Abu Dawud:

Jeśli któraś podchodzi uperfumowana do grupy mężczyzn, aby poczuli jej zapach, to ona jest taka i taka – Prorok mówił ostre słowa⁵⁴.

Przeciw wagą jest tu używanie perfum przez mężczyzn, co nigdy nie było źle przyjmowane, a nawet wspomniane przez Ibn Abd Rabbihi w słowach Proroka:

Na tym świecie skorzystałem tylko z kobiet i pięknych zapachów⁵⁵.

Żaden z elementów stroju nie może przypominać męskiego ubioru.

Kobieta nie może udawać mężczyzny, a więc nie powinna ubierać się tak jak on. Zakaz ten ma potwierdzenie w następujących *hadisach*:

Abu Hurajrah powiedział: Wysłannik Allaha przeklął mężczyzn, którzy noszą ubrania kobiet i kobiety, które noszą ubrania mężczyzn. [Abu Dawud, Ibn Madżah; Sahih⁵⁶].

52 *Ibidem*.

53 I. Kończak, *Czador jest dla kobiety...*, s. 207.

54 H. Abu-Rub, B. Zabża, *Status kobiety...*, s. 171.

55 Ibn Abd Rabbihi, *Al-Ikd al-farid...*, s. 220; cyt. za: M.M. Dziekan, *Dzieje...*, s. 436.

56 A. Idris Ibn Stanley Palmer, E. al-Saleh (przekł.), *The Requirements...*,

Abdullah ibn Umar powiedział, że słyszał jak Wysłannik Allaha mówił: „Mężczyzna, który naśladuje kobietę i kobieta, która naśladuje mężczyznę nie są z nas” [Ahmad i At-Tabarani; Sahih⁵⁷].

Ubranie nie może przypominać stroju niewiernych.

Strój kobiety nie powinien przypominać stroju niewiernych, czyli niemuzułmanów. Jako potwierdzenie tego zakazu, przytacza się następujące *hadisy*:

Abdullah ibn Amr ibn a-As powiedział: Wysłannik Allaha ujrzał mnie, kiedy miałem na sobie dwie szaty barwione szafranem, i powiedział: „Zaprawdę, to są ubrania kuffar (niewiernych), a zatem nie ubieraj ich” [Muslim⁵⁸].

Abdullah ibn Umar powiedział: Wysłannik Allaha stwierdził: „Ktokolwiek upodabnia się do jakichś ludzi, jest jednym z nich” [Abu Dawud⁵⁹].

Jak sugeruje I. Kończak, na przykładzie młodych Iranek, kobiety raczej przestrzegają tego zakazu, a jedynym elementem upodabniającym ich do kobiet Zachodu, są powszechnie noszone džinsy, które będąc obcisłymi, jednocześnie stoją w sprzeczności z innym wymogiem stroju mużulmańskiego. Brak przestrzegania tej zasady przejawia się także w tym, iż *manto* młodych Iranek, jest znacznie bardziej obcisłe niż ich matek czy babek, a przez to wyraźniej podkreśla kobiece kształty.⁶⁰

Strój nie może być zbyt wytworny, drogi, ale też nie powinien być celowo zbyt skromny⁶¹.

Kobieta, kierując się naczelną zasadą skromności, nie powinna nosić ubrania, które mogłoby zostać odebrane jako wyraz ostentacji czy podkreślenia wysokiego statusu. Z drugiej strony, taki strój nie powinien też być nadmiernie niechłujny ani zniszczony, żeby w ten sposób nie wzbudzać podziwu w społeczeństwie za swoją skromność. Tutaj znowu potwierdzeniem słuszności nakazu jest *hadis*:

57 *Ibidem*.

58 *Ibidem*.

59 *Ibidem*.

60 I. Kończak, *Czador jest dla kobiety...*, s. 204–205.

61 I. Warraq, *Dlaczego nie jestem...*, s. 416.

Ibn Umar przekazał, że Wysłannik Allaha rzekł: „Ten, kto ubiera się dla próżności (zbytku) na tym świecie, Allah ubierze takiego człowieka w podobną suknię w Dniu Sądu” [Abu Dawud⁶²].

Wobec powyższych reguł, obowiązuje jednak swoboda form i wyboru, pod warunkiem trzymania się głównej zasady, aby to co ma pozostać zakryte, takie pozostało⁶³. Zasady te, jak i wszelkie wymogi dotyczące stroju, obowiązują tylko wtedy gdy kobieta przebywa poza domem albo w miejscu, w którym mogłyby ją zobaczyć obce osoby. Do tych miejsc należy zaliczyć również dom koleżanki, gdzie nie może ona zdejmować zasłony, gdyż mógłby ją tam podglądać jakiś obcy mężczyzna. Potwierdzeniem dla tej zasady są słowa Proroka:

Kobieta, która zdejmuje swój płaszcz w domu, który nie jest jej domem lub domem jej męża, drze okrycie, które chroni ją przed obliczem Boga⁶⁴.

Popularnym miejscem, gdzie kobiety często ściągają zasłony z włosów i twarzy, są wesela. Obowiązuje na nich segregacja płci – panowie bawią się tylko ze sobą, tak samo kobiety. Sytuacja ta sprzyja matkom szukającym żon dla swoich synów oraz swatkom, gdyż jest to często jedyna okazja, kiedy mogą one zobaczyć daną kobietę bez szczelnego zakrycia ciała czy twarzy.

5. Kara za nieodpowiedni strój

Obowiązek noszenia zasłony ma być karą dla kobiety, jako zadośćuczynienie z powodu złego postępowania Ewy w Edenie. Al-Ghazali w *Księdze porad dla królów* pisze:

A jeśli chodzi o charakterystyczne cechy, którymi Bóg na wysokościach ukarał kobiety, sprawa ma się następująco: Gdy Ewa zjadła owoc, które On zabronił jej jeść w raju, Pan, chwala mu, ukarał kobiety po osiemnastokroć: (...) (10) tym, że musi mieć zakrytą głowę nawet w domu (...) ⁶⁵.

62 A. Idris Ibn Stanley Palmer, E. al-Saleh (przekł.), *The Requirements...*

63 I. Kończak, *Czador jest dla kobiety...*, s. 202.

64 *Ibidem*, s. 194.

65 I. Warraq, *Dlaczego nie jestem...*, s. 395.

Mogłoby się jednak wydawać, że muzułmanie nie obarczają winą za utracenie raju – kobiety – a jeśli już kogokolwiek, to Koran raczej wskazuje na mężczyznę:

I szatan podszeptał mu pokusę, mówiąc: O Adamie! Czyż mam ci wskazać drzewo wieczności i królestwo nieprzemijające? I zjedli obydwójce z niego, i ujrzeli swoją nagość, i zaczęli przysposabiać dla siebie liście z ogrodu. Adam zbuntował się przeciwko swemu Panu i zblądził⁶⁶.

W kodeksach karnych niektórych krajów muzułmańskich, można znaleźć przepisy, które przewidują sankcję w postaci kary cielesnej, kary grzywny lub pozbawienia wolności, za nieodpowiedni strój. Na podstawie dokonanej analizy źródeł prawnych, z których miałyby wynikać sankcjonowany „nieodpowiedni strój”, wydaje się, iż nie posiadają one podstawy prawnej w Koranie czy *sunnie*. Przykładowo można wymienić przepisy zawarte w Kodeksie Karnym Szyickiej Republiki Iranu oraz w Kodeksie Karnym Sudanu:

Kodeks Karny Szyickiej Republiki Iranu w art. 638 przewiduje, iż:

Każdy, kto jawnie narusza tabu religijne w miejscach publicznych obok bycia ukaranym za ten czyn, powinien również zostać pozbawiony wolności w wymiarze od dziesięciu dni do dwóch miesięcy lub podlegać karze chłosty (74 baty).

Uwaga – kobiety, które pojawiają się w miejscach publicznych bez odpowiedniego *hidżabu* powinny być skazane na karę pozbawienia wolności od dziesięciu dni do dwóch miesięcy lub zapłacić grzywnę w wysokości od 50.000 do 500.000 Ryal⁶⁷.

Kodeks Karny Sudanu w art. 152 przewiduje, iż:

Każdy, kto w miejscu publicznym dokonuje nieprzyzwoitych działań lub działań sprzecznych z moralnością publiczną lub nosi nieprzyzwoity strój lub niezgodny z wymogami moralności publicznej albo raniący uczucia publiczne, podlega karze chłosty, która nie może przekraczać czterdziestu batów lub grzywny albo obu tych kar zastosowanych łącznie⁶⁸.

⁶⁶ Koran XX, 120–121.

⁶⁷ *Islamic Penal Code of Iran*, <http://iglhrc.org/sites/default/files/UNHCR%20Retrofitworld%20Iran%20Penal%20Code.pdf> [dostęp: 11.06.2014].

⁶⁸ M. El-Sanosi, *International Women's Day in Sudan: Rape, Torture, Detention and Murder*, <http://www.afrika.no/Detailed/21300.html> [dostęp: 11.06.2014].

Jak się okazuje, nie tylko za zły strój można karać muzułmanki. Podczas seminarium na temat przemocy domowej w Rijadzie, saudyjski sędzia Hamad Al-Razine, stwierdził że uzasadnione jest bicie żony przez męża, jeśli ta jest rozrzutna:

Jeśli mąż daje kobiecie 320 dolarów, a ona wydaje 240 na abaję z markowego sklepu, a mąż spoliczkuje ją, to czyni słusznie, ponieważ kobieta zażyła na karę⁶⁹.

Wobec powyższego, nie trudno się dziwić, iż wyrok skazujący na kilkanaście lat więzienia w Takhar w Afganistanie, za zdradę lub ucieczkę od męża⁷⁰, czasami jest dla kobiet lepszym rozwiązaniem niż pozostanie w domu. Nagrodzony na 13. Międzynarodowym Festiwalu Filmowym „Watch Docs” *Prawa człowieka w filmie*, obraz irańskiego reżysera Nima Sarvestani – *Za kratami nie nosimy burek* – opowiada o paradoksalnym poczuciu bezpieczeństwa osadzonych tam kobiet, które na czas pobytu w więzieniu, nie muszą już całkowicie podporządkowywać się restrykcyjnym zasadom swojego społeczeństwa – nosić burki i zasłaniać twarzy⁷¹. Tych sztywnych zasad w wielu miejscach na świecie pilnują specjalne oddziały policji religijnej. I tak np. w zachodniej części Indonezji, w jednym z najbardziej muzułmańskich obszarów Azji – na terytorium Aceh – przestrzeganie zasad szariat, w tym m.in. właściwego ubioru, egzekwuje Banda Aceh Sharia Patrol. Co ciekawe, organizacja ta ma kobietą jednostkę, która przejmuje męskie obowiązki w piątkowe popołudnie, kiedy to każdy mężczyzna wyznający islam, jest zobligowany do modlitwy w meczecie⁷².

W tym miejscu warto przytoczyć zdumiewający wyrok, wydany przez sąd w Marivanie, znajdujący się w irańskiej prowincji Kurdystan, który to wymierzył mężczyźnie karę – paradowania przez ulice miasta

---

69 *Saudijski sędzia: Można bić żonę*, <http://www.euroislam.pl/index.php/2009/05/saudijski-sedzia-mozna-bic-zone/> [dostęp: 3.05.2014].

70 Osadzone kobiety otrzymały karę więzienia w wymiarze kilkunastu lat za ucieczkę od – stosującego przemoc domową – męża, co w porównaniu z kilkakrotnie mniejszymi karami za morderstwa dokonane przez mężczyzn, stanowi drastyczną sprzeczność.

71 *Za kratami nie nosimy burek*, Nima Sarvestani, Szwecja 2012.

72 M. Finkel, *Twarzą w twarz z fanatykami*, <http://www.national-geographic.pl/artykuly/pokaz/twarza-w-twarz-z-fanatykami/1/> [dostęp: 3.05.2014].

w tradycyjnym, damskim stroju – za dopuszczanie się przemocy domowej. Szefowa Irańskiej i Kurdyjskiej Organizacji Praw Kobiet – Diana Nammi – skomentowała ten wyrok słowami:

Zmuszanie mężczyzn do noszenia sukienki w celu jego upokorzenia sugeruje, że bycie kobietą samo w sobie jest poniżające. W ich oczach noszenie przez mężczyznę damskich ubrań było równoznaczne z torturami⁷³.

Tym razem jednak nie tylko słownie potępiono werdykt sądu. Przeciwno poniżającemu traktowaniu kobiet sprzeciwili się miejscowi mężczyźni i założyli na portalu społecznościowym profil „Kurd Men for Equality”, gdzie na znak solidarności z kobietami, opublikowali swoje zdjęcia w kurdyjskich, damskich strojach, podpisując je: „*W świadomości sędziego ubranie tych przestępców w kurdyjską odzież jest gorsze niż faktyczna kara*”. W ślad za nimi, tysiące mężczyzn z różnych krajów świata, także wyraziło swój sprzeciw zamieszczając podobne zdjęcia⁷⁴.

Na koniec warto zauważyć, iż wobec faktu że muzułmańskie kobiety zakrywają swoje ciało bardzo szczelnie, mężczyźni nie są przyzwyczajeni do widoku nagiego ciała, czego skutki mogą być tragiczne. N. Darwish podaje jako przykład historię, która skończyła się tragicznie. W miesiącu *ramadan*, siedem młodych Izraelitek odwiedziło Egipt – opalały się one na plaży w krótkich spodenkach i podkoszulkach. Na ich widok egipski żołnierz poczuł się na tyle urażony, dodatkowo to te kobiety obarczył winą za nieważny w tym momencie post, że wszystkie zastrzelił⁷⁵.

6. Podsumowanie

Z dokonanej analizy źródeł i literatury naukowej wynika, iż muzułmańscy uczeni nie są jednomyślni w odniesieniu co do wymaganego od muzułmanek stroju. W oparciu o wieloznaczność języka arabskiego oraz mnogość interpretacji zapisów koranicznych można stwierdzić, iż brak jest również porozumienia co do tego, czy nakaz zakrywania twarzy

73 P. Kościński, *Mężczyźni z całego świata przywdziewają damskie stroje. Na znak solidarności z kobietami*, <http://wyborcza.pl/1,75477,14844950.html> [dostęp: 4.05.2014].

74 *Ibidem*.

75 N. Darwish, *Okrucieństwo w majestacie prawa*, Warszawa 2011, s. 126.

wynika wprost z Koranu, czy jest to przede wszystkim uwarunkowanie kulturowe. Na zwrócenie uwagi zasługuje fakt, iż mimo że muzułmańskie źródła prawa (Koran, *sunna*) nie regulują precyzyjnie wymogów co do wyglądu muzułmanki, uregulowane zostały sankcje karne za nieprzestrzeganie właściwego ubioru, tworzone na podstawie właśnie tych podstaw prawnych, które bezpośrednio ich przecież nie regulują.

Należy więc podkreślić, że nakaz zakrywania ciała nie wynika bezpośrednio z Koranu, który wymaga tylko skromności – i to zarówno od kobiet, jak i mężczyzn, a raczej ze sposobu jego interpretacji. Z całą pewnością można się natomiast zgodzić, iż zwyczaj ten jest wytworem tradycji i kultury, a stopień i rodzaj jego praktykowania zależy w ogromnej mierze od warunków społecznych i miejsca zamieszkania.

Jak zauważa A. Nalborczyk, w ostatnim czasie obserwujemy zjawisko zakładania chust przez kobiety, w krajach muzułmańskich gdzie do tej pory nie było takiego zwyczaju. Niektórzy uczeni skłaniają się ku tezie, iż dzieje się tak ze względu na postępującą globalizację i arabizację islamu w świecie niearabskim⁷⁶.

Bibliografia

- Abdalati H., *Spojrzenie w islam*, Białystok 2003.
- Abu-Rub H., Zabza B., *Status kobiety w islamie*, Wrocław 2002.
- Bielawski J. (tłum.), *Koran*, Warszawa 1986.
- Buczacki J. M. T. (tłum.), *Koran*, Warszawa 1986.
- Darwish N., *Okrucieństwo w majestacie prawa*, Warszawa 2011.
- Dziekan M. M., *Dzieje kultury arabskiej*, Warszawa 2008.
- El-Sanosi M., *International Women's Day in Sudan: Rape, Torture, Detention and Murder*, <http://www.afrika.no/Detailed/21300.html> [dostęp: 11.06.2014].
- Finkel M., *Twarzą w twarz z fanatykami*, <http://www.national-geographic.pl/artykuly/pokaz/twarza-w-twarz-z-fanatykami/1/> [dostęp: 3.05.2014].
- Idris Ibn Stanley Palmer, Elżbieta al-Saleh (przet.), *The Requirements of Women s Hijab in Accordance with the Qur'an, the Authentic Sunnah and the Practice of the Pious Predecessors (Wymogi hidżabu zgodnie z Koranem, sunną i praktyką pobożnych poprzedników)*, <https://sites.google.com/site/oislamie/artykuly/kobietalwymogi-hidzabu> [dostęp: 12.05.2014].

⁷⁶ A. Nalborczyk, *Czy istnieje strój...*, s. 68.

- Islamic Penal Code of Iran*, <http://iglhrc.org/sites/default/files/UNHCR%20Refworld%20Iran%20Penal%20Code.pdf> [dostęp: 11.06.2014].
- Khidayer E., *Życie po arabsku*, Warszawa 2013.
- Kończak I., *Czador jest dla kobiety niczym muszla dla perły. Nakazy religijne a rzeczywistość irańska na początku XXI wieku*, [w:] M.M. Dziekan, I. Kończyk (red.), *Kobiety Bliskiego Wschodu*, Łódź 2005.
- Koźmiński P., *Mężczyźni z całego świata przywdziewają damskie stroje. Na znak solidarności z kobietami*, <http://wyborcza.pl/1,75477,14844950.html> [dostęp: 4.05.2014].
- Lachowicz J., *Mieć nosa do Iranu*, <http://www.national-geographic.pl/artykuly/pokaz/miec-nosa-do-iranu/> [dostęp: 02.05.2014].
- Mahomet, *Mądrości Proroka*, J. Danecki (tłum.), Warszawa 2000.
- Makijaż w ramadanie*, <http://muzulmanki.blogspot.com/2011/08/makijaz-w-ramadanie.html> [dostęp: 12.03.2013].
- Muzulmanki, malujcie się Inglotem!*, <http://pulsmedycyny.pl/2979385,8007,muzulmanki-malujcie-sie-inglotem/> [dostęp: 12.03.2013].
- Muzulmańska moda, czyli kiedy szata zdobi człowieka*, <http://www.arabia.pl/content/view/278731/2/> [dostęp: 3.05.2014].
- Nalborczyk A., *Czy istnieje strój kobiety muzulmańskiej?*, [w:] *Szata oddaje ludzkie obyczaje, czyli o strojach ludów Azji i Afryki*, J. Jurewicz, J. Rogala, Warszawa 2008.
- Saudyjski sędzia: Można bić żonę*, <http://www.euroislam.pl/index.php/2009/05/saudyjski-sedzia-mozna-bic-zone/> [dostęp: 3.05.2014].
- Śmierchalska D., *Nieuchwytna istota piękna (wywiad z J. W. Suliga)*, <http://www.national-geographic.pl/artykuly/pokaz/nieuchwytna-istota-piekna/> [dostęp: 3.05.2014].
- Śmierchalska D., *Sprawa honoru (wywiad z prof. J. Sierakowska-Dyndo)*, <http://www.national-geographic.pl/artykuly/pokaz/sprawa-honoru/> [dostęp: 3.05.2014].
- Warraq I., *Dlaczego nie jestem muzulmaninem*, Warszawa 2013.
- Waśkiewicz A., *Prawa i obowiązki kobiety w świetle prac szyickiego teologa Sajjida Muhammada Husajna Fadl Allaha*, [w:] *Kobiety krajów pozaeuropejskich wobec problemów współczesności*, A. Mrozek-Dumanowska (red.), Warszawa 1995, s. 117.
- Witkowski S. W., *Wprowadzenie do prawa muzulmańskiego*, Warszawa 2009.
- Włodek-Biernat L., *Mahomet sam zakładał sobie buty (wywiad z Asmą Barlas)*, <http://www.wysokieobcasy.pl/wysokie-obcasy/1,96856,4995602.html> [dostęp: 4.05.2014].
- Za kratami nie nosimy burek, reż. N. Sarvestani, M. Ebrahimi, Szwecja 2012.
- Zakrzycka D., *Za czarną zasłoną. Kobiety w Arabii Saudyjskiej*, <http://mandragon.pl/za-czarna-zaslona-kobiety-w-arabii-saudyjskiej/> [dostęp: 4.05.2014].
- Wymogi hidżabu zgodnie z Koranem, Sunną i praktyką pobożnych poprzedników*, <https://sites.google.com/site/oislamie/artykuly/kobieta/wymogi-hidzabu/> [dostęp: 12.05.2014].

ABSTRACT

AGNIESZKA KURIATA

Sources of Muslim law regarding muslim feminin clothing

This article is an attempt of showing the lack of strict formal regulations regarding muslim feminin clothing, in legislation system of muslim countries. It also points out, that these regulations are set upon subjective interpretation of religious traditions. Analysis of Koran only mentions, that muslim woman should dress modestly.